

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

ЧИХАНЦОВА О.А.

к. психол. н., старший науковий співробітник

Інститут психології

Національної академії педагогічних наук України

Розглядаючи феномен життєстійкості, варто зазначити, що це є комплексна категорія психології особистості, яка охоплює феноменологію становлення особистості та базових життєвих установок, її адаптаційний потенціал та поведінкові стратегії долаття стресових ситуацій та екзистенційної тривоги. Життєстійкість реалізується завдяки механізмам оцінки життєвих змін як менш стресових; створення мотивації до трансформаційного подолання (відкритість новому, готовність до дій у стресовій ситуації); посилення імунної реакції; посилення відповідальності щодо власного здоров'я та ведення здорового способу життя; пошук активної соціальної підтримки, що сприяє трансформаційному долатню.

Життєстійкість окремої людини пов'язана з життєстійкістю суспільства, де відбувається збагачення смислами, які циркулюють у суспільстві. У свою чергу, стійкість функціонування суспільства пов'язана з готовністю людини вирішувати глобальні і миттєві соціальні завдання, поєднувати особисті інтереси з інтересами суспільства, і в цьому відчувати моральну та психологічну опору [5, с. 38].

Стреси у соціальному житті людини пов'язані не тільки з технологічними змінами та економічними кризами, але і гострими питаннями соціального розшарування суспільства, професійними кризами. Ці процеси відображаються на особистісних змінах людей.

Слід зазначити, що результатом прояву життєстійкості є позитивне світовідчуття, осмисленість життя, підвищення його якості, ефективна саморегуляція та самореалізація через адаптацію до соціуму, а також здатність та готовність витримувати стресову ситуацію не знижуючи успішності діяльності [3]. Показником життєстійкості може виступати якість життя, яка суттєво не погіршується під час пристосування до труднощів і соціальних змін.

Ми погоджуємося з думкою А. Фомінової, що роль культурного середовища в розвитку життєстійкості людини пов'язана зі створенням значущих цінностей, ідеалів, які є зовнішньою і внутрішньою опорою в рішенні життєвих завдань людиною. А щоб включити цінності та ідеали у свої внутрішні опори, важливо, щоб людина мала можливість до них долучитися, щоб з'явилася можливість повноцінного розвитку особистості [5].

На думку С. Рубінштейна, соціокультурне середовище відіграє важливу роль у розвитку особистісних якостей дитини. І те, як вона їх зможе реалізувати, якою особистістю стане, залежить від суспільства і його культури, системи виховання і навчання [4]. Життестійкість являє собою систему переконань, що сформувалися в людини, про саму себе, про навколишній світ і взаємини з ним. Система переконань утворює особливий профіль стійкої особистості, що містить у собі три компоненти: залученість, контроль і прийняття ризику [2].

Життестійкість характеризує ступінь сформованості здатності особистості витримувати ситуацію гострого або хронічного стресу, зберігати внутрішню збалансованість, не знижуючи при цьому успішної діяльності у соціумі. Життестійкість являє собою один із ключових параметрів індивідуальної здатності людини до зрілих форм саморегуляції, фундамент його особистісного потенціалу.

Важливо відзначити, що взаємозв'язок життестійкості людини і життестійкості суспільства в багатьох випадках пов'язаний механізмами глибинної згоди. Ці механізми складаються в ході історичного розвитку. У їх основі лежать загальнонаціональні інтереси і цінності, історичні та культурні традиції, ідеали, сформовані на базі релігії, державності, ближніх і дальніх перспектив, на принципах, що підтримуються населенням. Ці механізми набувають характеру обов'язкових норм і вимог, закріплених в моралі, культурі та релігії [5].

Слід підкреслити, що поступальний розвиток суспільства має місце в тому випадку, коли всі компоненти соціального життя – норми, право, мораль, наука, мистецтво, релігія – гармонійно узгоджуються один з одним. Однак гармонія досягається в ході тривалого історичного розвитку на підставі діяльності соціальних інститутів, які здійснюють це узгодження (сім'я, інститути виховання і освіти і т. д.) [1].

Варто зазначити, що життестійкість – це утворення особистісне, розвивається і проявляється протягом життя людини, яка освоює культуру, включається в соціальні взаємодії, усвідомлено робить вибір, у процесі різноманітних життєвих взаємодій розвиває в собі певні властивості та якості, підсилює і активізує потенційні можливості і психічні властивості. Тому розвиток життестійкості визначається особливостями залученості людини у взаємодію з культурним і соціальним середовищем, яке її оточує.

Отже, життестійкість – це енергозберігаючий механізм виживання під час життєвих труднощів та соціальних змін. Цей механізм дає можливість особистості зберегти свій особистий потенціал для досягнення мети та цілей. Життестійкість пов'язана не тільки з поведінкою і виробленням нової філософії життя у важкій життєвій ситуації, вона пов'язана з різними способами реалізації повсякденного життя і всілякими моментами життєвої невизначеності.

Список літератури:

1. Васильев Г.Н., Зобов Р.А., Келасьев В.Н. Проблемы индивидуального и коллективного разума / Под ред. Келасьева В.Н. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. университета, 1998. – 176 с.
2. Мадди С. Смыслообразование в процессах принятия решения / С. Мадди // Психологический журнал, 2005. – Т. 26. – № 6. – С. 85–112.
3. Психологические теории и концепции личности / Под ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – Київ : Рута, 2001. – 320 с.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологи / С.Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 2004. – 713 с.
5. Фомина А.Н. Жизнестойкость личности / А.Н. Фомина – Москва : МПГУ, Прометей, 2012. – 121 с.